

УДК 336.773 (477)

ЕКОНОМІЧНІ НОРМАТИВИ НБУ ЯК СПОСІБ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Інна Володимирівна ЛІНТУР

к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів Мукачівського державного університету

E-mail: gotonai_inna@mail.ru

Анотація. Стаття присвячена характеристиці кредитних ризиків у банківській діяльності в цілому, а також пошуку ефективних шляхів зниження кредитних ризиків. Визначенню найефективніших та найбільш поширених способів аналізу кредитних ризиків та виборі потрібних методів їх вимірювання. А також пошуку способів зменшення негативних впливів кредитних ризиків на банківську діяльність в цілому.

Аннотация. Статья посвящена характеристике кредитных рисков в банковской деятельности в целом, а также поиска эффективных путей снижения кредитных рисков. Определению эффективных и наиболее распространенных способов анализа кредитных рисков и выбору нужных методов их измерения. А также поиску способов уменьшения негативных воздействий кредитных рисков на банковскую деятельность в целом.

Ключові слова: *кредитний ризик, управління ризиком, нормативи кредитного ризику, мінімізація кредитного ризику.*

Ключевые слова: *кредитный риск, управление риском, нормативы кредитного риска, минимизация кредитного риска.*

Постановка проблеми. Кредитні операції є найдоходнішим видом операцій у банківській діяльності. Водночас вони є найризикованішими, тому потребують ґрунтовного вивчення та регулювання на всіх рівнях банківської системи України і водночас знаходження різних шляхів мінімізації кредитного ризику, що свідчить про актуальність окресленого питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження шляхів зниження кредитних ризиків як напрямку мінімізації їх негативних впливів зробили такі вчені як: Н. Верхуша, П. Довгорука, С. Ілляшенко та ін. Разом з тим не всі аспекти цієї багатогранної проблеми з'ясовані і отримали належне обґрунтування. Тому складність даного питання та ряд специфічних аспектів вимагають подальших наукових пошуків.

Мега статті. Кредитні ризики багато в чому відрізняються один від одного. Отже, необхідно визначити найефективніші способи аналізу кожного з їх видів, методи вимірювання і шляхи зниження їх негативних впливів на діяльність банку в зокрема та банківської системи України загалом.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. В сучасних умовах ринкової економіки, при здійсненні кредитування банк неодмінно управляє ризиком. Він може діяти кількома способами: прийняти кредитний ризик або мінімізувати його [2].

Існують як зовнішні, так і внутрішні способи мінімізації кредитних ризиків. Серед зовнішніх способів регулювання кредитного ризику банку можна виділити, на нашу думку, економічні нормативи діяльності банку, які доводить НБУ.

Зокрема, це нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7 (не більше 25 %); великих кредитних ризиків – Н8 (не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу); максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру – Н9 (не більше 5 %); максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам – Н10 (менше 30 %) [6].

Аналіз середніх значень економічних нормативів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Середні значення економічних нормативів НБУ по системі банків України з 2010 по 2014 рр.

Період (рік)	Сер.зн. Н7	Сер.зн. Н8	Сер.зн. Н9	Сер.зн. Н10
2010	22,22	158,28	0,86	2,82
2011	21,85	160,76	0,74	2,31
2012	22,18	172,12	0,51	2,63
2013	22,48	178,90	0,37	1,98
2014	22,68	192,51	0,32	1,62

Джерело: розраховано за даними [2].

Дані, наведені в табл. 1 дають окреслити наступні висновки:

- спостерігається зміна значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента. Протягом усіх аналізованих років дане значення не перевищувало нормативного – 25 %. Якщо у 2010 році його значення становило 22,22 %, то до квітня 2014 року воно досягло – 22,68 %, що є максимальним результатом усього аналізованого періоду. Найнижче значення показника зафіксовано у 2011 році – 21,85 %;

- зміна значень нормативу великих кредитних ризиків, демонструє нам поступове збільшення його значень. Якщо у 2010 році його значення дорівнювало 158,28 %, то до 2014 року воно зросло до 192,51 %, що на 34,23 % більше, ніж у 2010 році. Всі значення нормативу великих кредитних ризиків не перевищують своїх нормативних зна-

чень, тобто вони не перевищують регулятивний капітал у 8 кратному розмірі;

- показано різке зниження нормативу максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру. Починаючи з 2010 року (0,86 %) його значення різко знижувалося аж до 2014 року і в кінцевому результаті склало 0,32 %, при його нормативному значенні – менше 5 %;

- спостерігається менш різке зниження значень нормативу максимального розміру сукупних кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам. Максимальне значення нормативу тут спостерігається у 2010 році (2,82 %) при допустимих 30 %, а мінімальне – у 2014 році (1,62 %).

Проведений аналіз графічно підтверджено на рисунку 1.

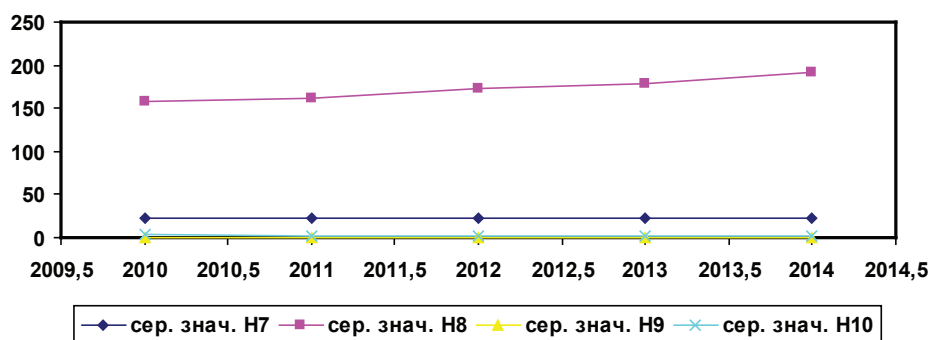

Рис. 1. Динаміка середніх значень економічних нормативів НБУ по системі банків України з 2010 по 2014 рр. [2]

З метою глибшого дослідження вказаних нормативів в середньому по банківській системі України наведемо в табл. 2 на проаналізуємо аналогічні показники на прикладі середніх зна-

чень економічних нормативів кредитного ризику, яких дотримувався АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2010–2014 роки.

Таблиця 2

Середні значення економічних нормативів кредитного ризику, яких дотримувалася АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2010-2014 роки

Період (рік)	Сер.зн. Н7	Сер.зн. Н8	Сер.зн. Н9	Сер.зн. Н10
2010	11,45	19,21	0,47	2,32
2011	10,77	20,95	3,29	6,10
2012	9,89	7,63	4,25	6,63
2013	16,23	36,50	3,57	5,48
2014	28,76	110,96	0,28	1,08

Джерело: розраховано за даними [3].

Аналіз даних наведених в табл. 2 дав можливість підсумувати таке:

1) протягом усіх аналізованих років значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента не перевищувало нормативного – 25 %. Якщо у 2010 році його значення становило 11,45 %, то до 2014 року воно досягло 28,76 %, що є максимальним результатом усього аналізованого періоду. Найнижче значення показника зафіксовано у 2012 році – 9,89 %;

2) динаміка значень нормативу великих кредитних ризиків (рис. 2) демонструє нам його збільшення до 2011 року, за 2011-2012 роки значно спадає, а з 2012 року по 2014 рік досить різко збільшився. Якщо у 2010 році його значення дорівнювало 19,21 %, то до 2014 року воно зросло до 110,96 %, що на 91,75 % більше, ніж у 2010 році. Всі значення нормативу великих кредитних ризиків не перевищують своїх нормативних зна-

чень, тобто вони не перевищують регулятивний капітал у 8 кратному розмірі;

3) протягом 2010–2012 років відбувається різке збільшення нормативу максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, але від 2012 року по 2014 рік норматив різко спав. Починаючи з 2010 року (0,47 %) його значення різко збільшувалося до 2012 року (4,25 %) і в кінцевому результаті у 2014 році склало 0,28 % при його нормативному значенні – менше 5 %;

4) зміна значень нормативу максимального розміру сукупних кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, демонструє поступове збільшення, а від 2012 року спадає. Максимальне значення нормативу спостерігається у 2012 році (6,63 %) при допустимих 30 %, а мінімальне – у 2014 році (1,08).

Проведений аналіз графічно підтверджено на рисунку 2.

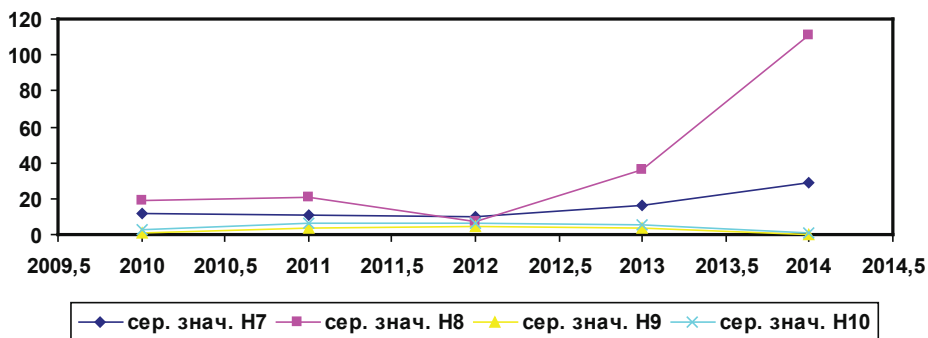

Рис. 2. Динаміка середніх значень економічних нормативів АТ «Райффайзен Банк Аваль» [3]

Також, виділяють внутрішні способи мінімізації кредитного ризику. Основними серед них є: оцінка кредитоспроможності позичальника, лімітування, нормування, диверсифікація та створення резервів.

Лімітування базується на даних попереднього аналізу кредитоспроможності, який в свою чергу є вельми корисним методом оцінки ризику.

Але слід зазначити, що деякі науковці визначають лімітування, як більш широке понят-

тя. Тобто ліміти, за такою точкою зору, можуть стосуватися не лише сум кредитів. Банки можуть самостійно встановлювати додаткові (законодавчі) обмеження, які можна визначити як ліміти країн, галузі, безпосереднього позичальника, видів забезпечення, валют. Ефект від впровадження лімітування забезпечується через обмеження конкретних ризиків, що характеризують даного клієнта, які є складовими елементами кредитного ризику.

Виділяють також й інший спосіб мінімізації кредитного ризику – це диверсифікація. Диверсифікація – спосіб мінімізації кредитного ризику на рівні загального портфелю банківських позик. В основі такого управління може лежати розподілення виданих банком кредитів, згрупованих за певними якісними критеріями – величини, строків, наявності забезпечення, виду позичальників, їх галузевої належності, форми власності, фінансового стану та низки інших, що загалом дозволяє банку знизити ризик можливих втрат, пов'язаних із кредитною операцією.

Не можемо не погодитись з доцільністю дослідженням С. Ілляшенка щодо створення резервів на покриття ймовірних втрат за кредитними операціями. Це являє собою також один із способів зниження ступеня ризику банку. Комерційні банки зобов'язані створювати резерви для відшкодування втрат за основним боргом за усіма видами кредитів. Резерви комерційного банку поділяються на: «резерв під стандартну заборгованість за позиками» та «резерв під нестандартну заборгованість» [1].

Основною проблемою при створенні резерву на покриття ймовірних затрат є оцінювання потенційних наслідків ризику. Для розрахунку розмірів резервів кредити класифікують за двома критеріями. За фінансовим станом позичальника, а також за характером погашення позичальником заборгованості. Виходячи з погашення позичальником кредитної заборгованості за основним боргом та відсотків за ним погашення є: добре (якщо заборгованість за кредитом та відсотки за ним сплачуються у встановлені строки, та за кредитом, пролонгованим один раз на строк не більше 90 днів); слабке (якщо прострочена заборгованість за кредитом та відсотки за ним становлять не більше 90 днів); недостатнє (якщо

прострочена заборгованість за кредитом та відсотки за ним становлять понад 90 днів) [1].

Відповідно до перелічених критеріїв кредитний портфель банків класифікується за групами, які поділено за такими ознаками: за ступенем погашення заборгованості та фінансовим станом позичальника. На підставі класифікації позик комерційний банк створює резерв щодо кожної групи кредитів. Резерв має бути сформований у повному обсязі відповідно до сум фактичної кредитної заборгованості за групами ризику та встановленого рівня резерву [1].

Оцінка кредитоспроможності позичальника здійснюється на другому етапі процесу кредитування. Вона передбачає здійснення якісної і кількісної оцінки позичальника з метою оцінки ступеня кредитного ризику. Завдяки оцінці кредитоспроможності здійснюється відсів кредитів, які суперечать кредитній політиці банку.

Зазначимо, що в сучасних умовах банк неодмінно повинен управляти ризиком задля ефективного свого функціонування. Можлива відмова від ризикового кредиту зводить ризик для банку до нуля, але у такому випадку він втрачає свої доходи по цій операції, що також не є вигідним при регулярному застосуванні. Отже, необхідно застосовувати такі методи та шляхи мінімізації кредитних ризиків, при яких вони будуть мінімальними.

Висновки. З наведеного вище можна зробити такі висновки:

- при здійсненні кредитування банк може діяти декількома способами: або прийняти кредитний ризик або мінімізувати його;
- мінімізувати кредитні ризики можна за допомогою внутрішніх і зовнішніх методів мінімізації, кожен з яких є доцільним та ефективним.

Отже, для зниження кредитного ризику банку необхідно зробити детальний аналіз ризику, підібрати необхідні методи його вимірювання та способи мінімізації для того, щоб уникнути негативного його впливу на діяльність банку в цілому. В подальших дослідженнях доцільним буде проведення аналізу використання комерційними банками внутрішніх способів мінімізації кредитного ризику та порівняння їх ефективності поряд із зовнішніми.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С. Кредитні ризики та створення резервів для їх покриття // Вісник НБУ. — 2009. — № 6. — С. 38.

2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

3. Офіційний сайт «Райффайзен Банку Аваль» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.aval.ua>